

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПОЛЯНСЬКИЙ АНТОН ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК: 342.95 (477)

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ СУДОВО-
ЕКСПЕРТНИХ УСТАНОВ З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ**

Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Суми – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Приватному вищому навчальному закладі «Університет сучасних знань».

Науковий консультант: доктор юридичних наук, професор
заслужений юрист України
КЛЮЄВ Олександр Миколайович,
Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», директор

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент,
КОРОПАТНИК Ігор Михайлович,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка; начальник кафедри правового забезпечення Військового інституту;

доктор юридичних наук, доцент
КОБЗЄВА Тетяна Анатоліївна,
Сумський державний університет, доцент кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Навчально-наукового інституту права;

доктор юридичних наук, доцент
ВАЩЕНКО Світлана Сергіївна,
Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ, професор кафедри юридичних дисциплін

Захист відбудеться 24 вересня 2021 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.051.07 Сумського державного університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Сумського державного університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2.

Автореферат розісланий 22 серпня 2021 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Н. С. Горобець

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Правоохоронний сектор нашої держави є окремим механізмом, кожен елемент якого виконує чітку встановлену функціональну роль, що забезпечує соціальну справедливість, захист та безпеку населення, територіальну цілісність України. Перелічені фактори виступають неповним переліком особливостей, які пояснюють значення державної діяльності за правоохоронним або ж правозахисним напрямом. Останній об'єднує в собі значний масив різноманітних суб'єктів, на кожного з яких покладається частина владних повноважень або суспільно-значимих завдань. Разом із тим, здійснюючи правоохоронну діяльність, уповноважені суб'єкти не завжди можуть вирішувати певні складні питання, які вимагають наявності специфічних професійних знань, вмінь та навичок. А тому задля їх вирішення правоохоронні органи взаємодіють із спеціально уповноваженими суб'єктами, до повноважень яких входить проведення судових експертиз, зокрема йдеться про судово-експертні установи. В даному контексті варто підкреслити, що забезпечення ефективної взаємодії судово-експертних установ та правоохоронних органів є фактично неможливим без створення належних адміністративно-правових засад реалізації правовідносин у цьому напрямку.

Останніми роками діяльності судово-експертних установ та правоохоронних органів законодавцем та науковцями приділяється все більше уваги. Так, цій проблематиці приділяли увагу: Ю.І. Азаров, В.В. Архіпов, А.І. Білас, Л.Г. Бордюгов, В.О. Бурбика, С.С. Ващенко, В.В. Волік, В.В. Галунько, В.М. Гаращук, Ю.В. Гаруст, В.Г. Гончаренко, Б.В. Дерев'яно, А.В. Дудіч, О.М. Дуфенюк, В.Л. Жидков, Т.М. Кіян, О.І. Кисельова, Н.І. Клименко, О.М. Клюєв, Т.А. Кобзева, В.В. Ковальов, В.В. Контиминова, І.М. Коропатнік, В.М. Коротаєв, Т.М. Кравцова, А.М. Куліш, В.І. Курило, К.В. Легких, З.Б. Литвин, О.А. Лопата, С.О. Любченко, О.М. Моїсєєв, О.М. Музичук, С.М. Науменко, Ю.Ю. Нізовцев, О.О. Олійник, В.В. Пахомов, Ю.О. Пілюков, О.В. Ринкова, О.М. Резнік, О.Г. Рувін, Е.Б. Сімакова-Єфремян, М.В. Старинський, Г.О. Стрілець, В.В. Сухонос, С.М. Циганов, Ю.М. Черноус, В.Ю. Шепітько, М.Г. Щербаковський, В.О. Яремчук, І.І. Яценко та багато інших. Проте, незважаючи на чималу кількість наукових розробок, низка проблемних аспектів взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами все ще залишається малодослідженою. Вчені, якщо і приділяли увагу цьому питанню, то виключно фрагментарно та в межах дотичної проблематики.

Таким чином, необхідність удосконалення адміністративно-правових засад взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами, а також відсутність комплексних монографічних досліджень, присвячених вказаній проблематиці, обумовлюють актуальність та своєчасність представленого дисертаційного дослідження.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційну роботу виконано у відповідності до: «Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015; «Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України», затвердженої Указом Президента України від 14.03.2016 р. № 92/2016; «Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 рр.», затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016 р.; «Стратегії національної безпеки України», затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020; «Стратегії реформування державного управління України на період до 2021 року», схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 474; Пріоритетних напрямів наукових досліджень Університету сучасних знань на 2017-2022 рр., затверджених рішенням вченої ради Університету сучасних знань від 08 грудня 2016 р., протокол № 3.

Тема дисертації затверджена рішенням вченої ради Університету сучасних знань 26 травня 2015 р., протокол № 4.

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на підставі узагальнення наукових праць вчених, аналізу законодавства України, визначити сутність та розкрити особливості адміністративно-правових засад взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами, запропонувати відповідну концепцію, а також опрацювати пропозиції і рекомендації щодо вдосконалення адміністративного законодавства у цій сфері.

Для досягнення поставленої в дисертації мети необхідно вирішити такі основні *завдання*:

- визначити поняття та розкрити значення взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами;
- окреслити мету, принципи та завдання взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами;
- з'ясувати сутність та особливості діяльності судово-експертних установ та правоохоронних органів як об'єктів адміністративно-правового регулювання;
- надати характеристику правовим засадам взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами та встановити місце серед них адміністративно-правового регулювання;

- визначити поняття та окреслити систему судово-експертних установ та правоохоронних органів;
- розкрити завдання та функції судово-експертних установ та правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії;
- окреслити компетенцію судово-експертних установ та правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії;
- встановити юридичні гарантії діяльності судово-експертних установ та правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії та охарактеризувати межі їх юридичної відповідальності;
- узагальнити рівні взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами;
- з'ясувати напрямки взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами;
- охарактеризувати адміністративно-правові форми та методи взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами;
- окреслити організаційні засади забезпечення взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами;
- узагальнити зарубіжний досвід взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами та опрацювати можливості його використання в Україні;
- опрацювати напрямки вдосконалення адміністративного законодавства, яке регулює взаємодію судово-експертних установ з правоохоронними органами;
- встановити шляхи оптимізації критеріїв оцінювання ефективності взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами;
- запропонувати перспективні напрямки вдосконалення координації діяльності судово-експертних установ з правоохоронними органами.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають в процесі взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами.

Предметом дослідження є адміністративно-правові засади взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами.

Методи дослідження. Відповідно до мети і завдань дослідження в роботі використано комплекс загальних і спеціальних наукових методів наукового пізнання. Так, використання логіко-семантичного та аналітичного методів дозволило: визначити поняття та розкрити значення взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами (підрозділ 1.1); з'ясувати сутність та особливості діяльності судово-експертних установ та правоохоронних органів як об'єктів адміністративно-правового регулювання (підрозділ 1.3); визначити

поняття та окреслити систему судово-експертних установ та правоохоронних органів (підрозділ 2.1). Системно-структурний та системно-функціональний методи використовувались для того, щоб окреслити мету, принципи та завдання взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами (підрозділ 1.2); розкрити завдання та функції судово-експертних установ та правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії (підрозділ 2.2); охарактеризувати адміністративно-правові форми та методи взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами (підрозділ 3.3). Застосування діалектичного та структурно-логічного методу дозволило узагальнити рівні взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами (підрозділ 3.1) та з'ясувати напрямки взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами (підрозділ 3.2). Щоб надати характеристику правовим засадам взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами та встановити місце серед них адміністративно-правового регулювання (підрозділ 1.4); окреслити компетенцію судово-експертних установ та правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії (підрозділ 2.3); встановити юридичні гарантії та межі юридичної відповідальності судово-експертних установ та правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії (підрозділ 2.4); окреслити організаційні засади забезпечення взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами (підрозділ 3.4) було використано метод документального аналізу. Узагальнити зарубіжний досвід взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами та опрацювати можливості його використання в Україні (підрозділ 4.1) вдалось за допомогою порівняльно-правового методу. Методи моделювання та прогнозування застосовувались для того, щоб з'ясувати напрямки вдосконалення адміністративного законодавства, яке регулює взаємодію судово-експертних установ з правоохоронними органами (підрозділ 4.2); встановити шляхи оптимізації критеріїв оцінювання ефективності взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами (підрозділ 4.3); визначити перспективи вдосконалення координації діяльності судово-експертних установ з правоохоронними органами (підрозділ 4.4). В процесі підготовки дисертаційного дослідження було використано низку й інших сучасних методів наукового пізнання, використання яких дозволило комплексно підійти до досягнення мети дисертаційного дослідження.

Теоретичну основу наукового дослідження становлять наукові праці вчених з різних галузей знань, зокрема, філософії, соціології, загальної теорії права і держави, кримінального права, криміналістики, адміністративного права, а також інших галузевих правових наук.

Положення та висновки дисертації ґрунтуються на змістовному аналізі положень нормативно-правових актів різної юридичної сили, зокрема: Конституції України, міжнародних договорів та угод, а також законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів. Інформаційну та емпіричну основу роботи становлять узагальнення проблемних питань взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами, довідкові та періодичні видання, статистичні матеріали тощо.

У ході підготовки дисертації автором використано власний досвід взаємодії з правоохоронними органами.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційна робота є першою спробою на монографічному рівні визначити сутність, зміст та розкрити особливості адміністративно-правових засад взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами, запропонувати відповідну концепцію, а також опрацювати пропозиції і рекомендації щодо вдосконалення адміністративного законодавства у цій сфері. У результаті дослідження сформульовано низку концептуальних нових наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем:

вперше:

– виділено особливості діяльності судово-експертних установ та правоохоронних органів як об'єкту адміністративно-правового регулювання, до яких віднесено те, що: а) судово-експертна діяльність супроводжує правоохоронну діяльність, адже перед нею ставляться завдання із забезпечення використання в роботі правоохоронних органів спеціальних знань, що полегшують процес притягнення винних у порушенні прав і свобод людини та громадянина до юридичної відповідальності; б) судово-експертна діяльність має юридичний характер, адже реалізується у процедурах та заходах, які чітко регламентовано та визначено нормами законодавства; в) судово-експертна діяльність – це в більшій частині дослідницька робота, направлена на проведення спеціального різновиду наукових досліджень – експертиз, результати яких мають юридичну значимість та можуть використовуватись в діяльності правоохоронних органів та суді; г) судово-експертній діяльності також притаманна система спеціальних суб'єктів, якими виступають судово-експертні установи, створені у порядку, визначеному законом та працюючих згідно із вимогами Закону України «Про судову експертизу»;

– доведено, що компетенція судово-експертних установ та правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії характеризується наступними ознаками: а) представлена сукупністю взаємних прав та обов'язків, якими володіють суб'єкти взаємодії; б) реалізується виключно

в межах відповідних правовідносин задля досягнення єдиної мети; в) компетенції підкріплені сукупністю законодавчо-визначених гарантій; г) неправомірне використання прав та обов'язків, якими наділені дані інституції, тягне за собою настання юридичної відповідальності; г) компетенція в жодному випадку не може бути передана іншим суб'єктам;

– виокремлено спеціальні принципи взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами, до яких віднесено: принципи організаційної невідповідності; принцип компетентності; принцип розвитку; принцип взаємного інтересу;

– узагальнено організаційні гарантії взаємодії судово-експертних установ та правоохоронних органів, до яких віднесено наступні: а) кадрове забезпечення суб'єктів взаємодії; б) розробка та прийняття спільних управлінських рішень; в) матеріально-технічне забезпечення; г) здійснення контрольно-наглядової діяльності; г) інформаційне забезпечення;

– наголошено, що в Україні доцільно визначити єдиний центр, який окреслюватиме пріоритети взаємодії судово-експертних установ та правоохоронних органів, координуватиме дану взаємодію та здійснюватиме контроль за її якістю, надаватиме її сторонам відповідну підтримку. Прикладом такого суб'єкта є Інститут криміналістичних досліджень у Німеччині. В нашій державі дану функцію може виконувати Координаційна рада з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції за умов певного збільшення її повноважень в частині координації процесу взаємодії і контролю за його ефективністю;

– виокремлено перелік ключових критеріїв оцінювання ефективності взаємодії судово-експертних установ та правоохоронних органів, до яких віднесено: а) стан нормативно-правового забезпечення взаємодії; б) стан досягнення цілей взаємодії; в) економічна ефективність; г) відповідність організаційно-інституційної структури механізму взаємодії її завданням; г) вплив взаємодії на оновлення та удосконалення форм і методів судово-експертної та правоохоронної діяльності; д) вплив взаємодії на якість та ефективність правоохоронної діяльності; е) вплив взаємодії на стан матеріально-технічного, науково-методичного, інформаційно-аналітичного та кадрового забезпечення правоохоронної діяльності;

удосконалено:

– розуміння поняття взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами, яке запропоновано тлумачити у широкому та вузькому розумінні, на основі чого відзначено, що її значення полягає у тому, щоб створити всі необхідні організаційні та правові умови для того,

щоб забезпечити максимально високий та ефективний рівень захисту законних прав, свобод та інтересів громадян;

– перелік завдань взаємодії судово-експертних установ та правоохоронних органів, до яких віднесено: а) забезпечити проведення ефективної правоохоронної діяльності; б) проводити ефективну судово-експертну діяльність; в) реалізувати процесуальні ролі судово-експертних установ у процесі розслідування кримінальних правопорушень; г) здійснити науково-методичне та експертне забезпечення правоохоронної діяльності; ґ) поглибити використання спеціальних знань у процесі виконання правоохоронними органами покладених на них функцій; д) формувати та впроваджувати нові формати та методи взаємодії судово-експертних установ та правоохоронних органів;

– теоретичний підхід до визначення поняття судово-експертні установи, під якими запропоновано розуміти спеціалізовані юридичні особи, які наділені повноваженнями здійснювати діяльність, пов'язану із проведенням судових експертиз на підставах та в порядку закріпленому законодавством України;

– наукова думка про те, що суттєвим кроком у напрямку вдосконалення та розвитку координації взаємодії судово-експертних установ і правоохоронних органів є вирішення питання про те, який саме суб'єкт має виконувати ключову роль у координації зазначеної взаємодії, адже існуюча на сьогодні Координаційна рада з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції має суто консультативно-дорадчий характер і не може забезпечити вище згадану обов'язковість виконання координаційних рішень, оскільки не наділена для цього відповідними контрольними та іншими повноваженнями;

дістало подальший розвиток:

– обґрунтування наукової думки про те, що ключове місце в системі правових засад взаємодії судово-експертних установ та правоохоронних органів належить нормам адміністративного права, оскільки саме за їх допомогою закріплюється: а) адміністративно-правовий статус судово-експертних установ та правоохоронних органів; б) завдання, що ставляться перед суб'єктами взаємодії; в) механізм реалізації спільної діяльності досліджуваних інституцій; г) визначаються організаційно-практичні цілі зазначеної взаємодії тощо;

– уточнення переліку завдань судово-експертних установ, як суб'єктів взаємодії, до яких віднесено такі: а) систематично надавати консультативну та науково-практичну допомогу представникам правоохоронних органів при виконанні ними своїх повноважень; б) розробляти та видавати науково-методичні матеріали з питань підготовки та направлення на експертизу відповідних об'єктів

дослідження; в) формувати спільно із правоохоронними органами та вести спеціальні інформаційні обліки щодо найбільш значимих та важливих об'єктів експертного дослідження, а також надавати правоохоронним органам інформацію накопичену в них; г) проводити якісні та повні експертні дослідження у порядку, визначеному законодавством, в найкоротший строк; ґ) здійснювати постійну внутрішньо-організаційну роботу, пов'язану із вдосконаленням дослідницького процесу судово-експертних установ та впроваджувати в нього новітні технології та методи дослідження; д) проводити систематичну кадрову роботу із персоналом судово-експертних установ задля підвищення кваліфікації його представників, удосконалення їх науково-практичних навичок;

– теоретичний підхід до визначення напрямів взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами, до яких віднесено наступні: а) здійснення експертиз, зокрема судових; б) здійснення експертних досліджень; в) залучення експерта до проведення оперативно-слідчих дій; г) здійснення спільної науково-дослідної діяльності, а також розробка науково-методичних матеріалів;

– обґрунтування доцільності розробки та прийняття Типового порядку взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами, який необхідний для того, щоб визначити основні питання, які мають бути врегульовані у відомчих (міжвідомчих) інструкціях щодо організації взаємодії між зазначеними суб'єктами. Такий підхід забезпечить необхідний рівень єдності та уніфікації врегулювання зазначеної взаємодії.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що одержані в результаті дослідження висновки і пропозиції можуть бути використані:

– у науково-дослідній сфері – як основа для подальшого розроблення теоретичних та практичних проблем взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами (*акт впровадження Кримінологічної асоціації України від 06 квітня 2021 р.*);

– у правотворчості – в ході уточнення та доповнення чинних законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, норми яких закріплюють адміністративно-правові засади взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами (*акт впровадження Приватної наукової установи «Науково-дослідний інститут публічної політики і соціальних наук» від 07 квітня 2021 р.*);

– у правозастосовній діяльності – задля підвищення ефективності практичної діяльності судово-експертних установ (*акт впровадження у практичну діяльність Національного наукового центру «Інститут*

судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України від 08 квітня 2021 р.);

– у навчальному процесі – під час підготовки підручників, навчальних посібників, науково-методичних матеріалів, робочих програм, лекційних матеріалів з дисциплін «Адміністративне право і процес», «Адміністративна відповідальність», «Криміналістика», «Судові та правоохоронні органи України» (*акт впровадження Сумського державного університету від 09 квітня 2021 р.*).

Апробація результатів дисертації. Підсумки розробки досліджуваної у дисертації проблематики, отримані узагальнення і висновки було оприлюднено на міжнародних та національних науково-практичних конференціях: «Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності» (м. Київ, 19–20 липня 2017 р.); «Взаємодія суспільства і науки проблеми та перспективи» (м. Київ, 15–16 лютого 2017 р.); «Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України» (м. Київ 14–15 листопада 2018 р.); «Пріоритети розвитку юридичних наук у XXI столітті» (м. Київ, 17–18 липня 2019 р.); «Правова доктрина, правоутворення та правозастосування: проблеми зв'язку та шляхи розвитку» (м. Харків, 11 жовтня 2019 р.); «Адміністративне право та процес: актуальні проблеми та шляхи вирішення» (м. Харків, 21 лютого 2020 р.); «Сучасні питання криміналістики, судової експертизи та кримінального процесу» (м. Одеса, 3 грудня 2020 р.); «Права людини в Україні: минуле, сьогодні, майбутнє» (м. Харків, 10 грудня 2020 р.); «Актуальні питання судової експертизи і криміналістики» (м. Харків, 15–16 квітня 2021 р.); «Конституція України: ціннісний вимір 25-річного досвіду державотворення та правотворення» (м. Київ, 23 червня 2021 р.).

Особистий внесок здобувача в одержання наукових результатів, що містяться в дисертації. Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно, з використанням останніх досягнень науки адміністративного права. Всі сформульовані в ньому висновки, пропозиції та рекомендації обґрунтовано на основі особистих досліджень автора. У співавторстві опубліковано статті: Kozina Zh., Kalinichenko V., Cretu M., Boichuk Yu., Prokopenko I., Ahmetov R., Tararak N., Kutek T., Osiptsov A., Kostiukevych V., Guba A., Trubchaninov M., Polianskyi A., Rostovska V., Drachuk A., Stasiuk I. Psychophysiological factors of special working capacity in contact command game kinds of sports (rugby on an example). *Research journal of pharmaceutical, biological and chemical sciences*. September–October 2018. № 9 (5). P. 665–679 (дисертантом обґрунтовано актуальність наукового дослідження (обсяг – 0,1 д.а.); Kozina Zh.L., Prokopenko I.F., Cretu M., Chaika O.I., Rypko O.A., Osiptsov A.V., Razumenko T.O., Kudryavtsev M.D., Polianskyi A.O., Individual chronobiological regularity in

track-and-field sprint. *Pedagogics, Psychology, medical-biological problems of physical training and sports*. 2018. № 22 (3). P. 149–155 (дисертантом сформульовано висновки до наукового дослідження (обсяг – 0,2 д.а.); Kozina Zh., Sobko I., Ulaeva L., Safronov D., Boichuk Yu., Polianskyi A., Protsevskiy V. The impact of fitness aerobics on the special performance and recovery processes of boys and girls 16–17 years old engaged in volleyball. *International journal of applied exercise physiology*. 2018. Vol. 8. No. 1. P. 2322–3537 (дисертантом розкрито актуальність представлені проблематики (обсяг – 0,4 д.а.); Kozina Zh., Goloborodko Ya., Boichuk Yu., Sobko I., Repko O., Bazilyuk T., Prokopenko I., Prokopenko I., Prokopenko A., Tararak N., Osiptsov A., Kostiukevych V., Guba A., Trubchaninov M., Polianskyi A., Rostovska V., Drachuk A., Stsiuk I. The influence of a special technique for developing coordination abilities on the level of technical preparedness and development of psycho-physiological functions of young volleyball players 14-16 years of age. *Journal of Physical Education and Sport*. 2018. № 18 (3). Art 124. P. 1445–1454 (дисертантом обгрунтовано актуальність дослідження, а також зроблено висновки до роботи (обсяг – 0,1 д.а.); Kozina Zh., Lytovchenko M., Safronov D., Boichuk Yu., Chaika O., Shepelenko T., Polianskyi VA., Protsevskiy V., Peretyaha L., Konnova M. Influence of musculoskeletal system dysfunction degree on psychophysiological indicators of Paralympic athletes. *Sports (Basel)*. 2019. № 7 (3): 55. P. 1–19 (дисертантом розроблено пропозиції по вдосконаленню адміністративного законодавства у відповідному напрямку (обсяг – 0,15 д.а.); Olkhovsky V.O., Grygorian E.K., Myroshnychenko M.S., Kozlov S.V., Suloiev K.M., Polianskyi A.O., Kaplunovskyi P.A., Fedulenkova Yu.Ya., Borzenkova I.V. Morphological features of the uterus in women at different time intervals of the postmortem period as diagnostic criteria for establishing the postmortem interval. *Wiadomości Lekarskie*. APRIL 2021. Vol. LXXIV. Iss. 4. P. 821–827 (дисертантом визначено теоретичні підходи щодо визначення діагностичних критеріїв встановлення посмертного інтервалу (обсяг – 0,3 д.а.); тези доповідей на науково-практичних конференціях: Полянський А.О. Гаспарян С.Г., Андренко С.О., Шевцова О.М. Щодо ролі судової експертизи в механізмі захисту прав і свобод людини. *Права людини в Україні: минуле, сьогодення, майбутнє*: тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 10 грудня 2020 р.); Науково-дослідний Інститут публічної політики і соціальних наук. Харків: НДІ ППСН, 2020. С. 18–23 (дисертантом сформовано висновки до наукового дослідження, зокрема відзначена важливість судової експертизи в механізмі захисту прав і свобод людини (обсяг – 0,2 д.а.); Полянський А.О., Гаспарян С.Г. Щодо питання професійної культури співробітників судово-експертних установ України.

Актуальні питання судової експертизи і криміналістики: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції-полілогу (м. Харків, 15–16 квітня 2021 р.). Харків: Право, 2021. С. 70–72 (дисертантом розроблено напрями покращення професійної культури співробітників судово-експертних установ (обсяг – 0,3 д.а); Полянський А.О. До проблеми адміністративно-правового регулювання взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами. Конституція України: ціннісний вимір 25-річного досвіду державотворення та правотворення: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 23 червня 2021 р.) / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ: ФОП Кішка І.В., 2021. С. 397–400 (дисертантом сформовано актуальність наукового дослідження та розроблено висновки до роботи (0,1 – д.а); Uhrovetskyi O., Spitsyna A., Filipenko N., Polianskyi A., Formation of Legal culture among employees of forensic institutions of Ukraine. Сучасні питання криміналістики, судової експертизи та кримінального процесу: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 3 грудня 2020 р.) / відп. ред. А.І. Черемнова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 247–252 (дисертант обґрунтував низку висновків щодо покращення підготовки працівників криміналістичних установ (0,1 – д.а).

Публікації. Основні результати дисертації викладено в одноосібній монографії, 24-х статтях, 19 з яких опубліковано у фахових виданнях України, 5 – у зарубіжних виданнях, тезах наукових повідомлень на 11-ти науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, 6-ти публікаціях у наукометричних виданнях, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, поділених на шістнадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації становить 406 сторінок. Список використаних джерел містить 524 найменування і займає 54 сторінки, додатки розташовано на 15 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність вибору теми дисертаційного дослідження, окреслюється її зв'язок з науковими програмами, планами та темами, визначається мета і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, вказується на наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наводяться дані щодо апробації результатів дослідження, публікацій, структури та обсягу дисертації.

Розділ 1 «Методологічні засади взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 1.1. *«Поняття та значення взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами»* перш за все узагальнюються теоретичні підходи до тлумачення поняття «взаємодія». Розкривається його лексичне, філософське та психологічне значення. Особлива увага звертається на юридичний зміст взаємодії. Констатовано, що у межах різних наукових трактувань взаємодія наділяється різними значеннями «сукупності суспільних відносин», «форми співпраці», «форми координації» і таке інше. Окремі вчені бачать взаємодію правоохоронних органів та судово-експертних установ виключно як інститут процесуальний, який має місце у роботі перших, пов'язаної із протидією кримінальним правопорушенням. Підкреслено, що трактування вчених хоча і мають в окремих випадках раціональне ядро, однак, при цьому дають змогу повною мірою розкрити зміст та значення взаємодії правоохоронних органів та судово-експертних установ. Щоб розібратись із зазначеною проблемою більш повно, звернено увагу на аналіз відповідних положень законодавства.

Констатовано складність та багатоаспектність явища взаємодії як в загальному значенні, так і в межах проблеми взаємодії правоохоронних органів з судово-експертними установами. В останньому аспекті її зміст складають не тільки спільна діяльність, але й велика кількість правовідносин, що виникають у зв'язку із цим. Взаємодію правоохоронних органів з судово-експертними установами запропоновано розглядати у двох аспектах: вузькому та широкому. Обґрунтовано особливо важливе значення взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами.

У підрозділі 1.2. *«Мета, принципи та завдання взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами»* відмічається, що взаємодія судово-експертних установ з правоохоронними органами є складним за змістом та структурою явищем, яке в свою чергу вимагає глибокого теоретичного дослідження, зокрема присвяченого встановленню мети, завдань та принципів її реалізації.

Розкриваються загальнотеоретичні підходи до визначення поняття «мета», на основі чого відзначено, що вона являє собою кінцевий бажаний результат, якого прагнуть досягти суб'єкти при здійсненні певної діяльності. Підкреслено, що досягненню мети має передувати вирішення певних завдань. Акцентовано увагу на тому, що на сьогоднішній день вказані елементи змісту взаємодії судово-експертних установ з

правоохоронними органами не мають належного теоретичного та нормативного опрацювання.

Спираючись на аналіз наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства з'ясовано, що мета взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами полягає у здійсненні спільної, державно та суспільно значимої діяльності, яка полягає у створенні всіх необхідних організаційних та правових умов для того, щоб забезпечити максимально високий та ефективний рівень захисту законних прав, свобод та інтересів громадян. Відповідно до вказаної мети сформульовано авторське бачення щодо переліку завдань взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами.

Відмічено, що мета та завдання відповідної взаємодії тісно пов'язані із принципами їх реалізації. Узагальнено загальнотеоретичні підходи щодо тлумачення поняття принцип, на основі чого розкрито його зміст з точки зору філософії, соціології, психології тощо. Запропоновано авторське визначення поняття принципів взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами.

Наголошено, що аналіз наукових підходів до класифікації принципів в цілому, а також принципів взаємодії безпосередньо, законодавчих положень, які закріплюють перелік основоположних вихідних засад діяльності судово-експертних установ та правоохоронних органів, хоча і не надає конкретної відповіді на питання про перелік таких принципів, втім дав можливість поділити їх на дві групи: загальні та спеціальні. Надано змістовну характеристику кожній з окреслених груп принципів.

У підрозділі 1.3. *«Сутність та особливості діяльності судово-експертних установ та правоохоронних органів як об'єкту адміністративно-правового регулювання»* акцентується увага на тому, що діяльність судово-експертних установ та правоохоронних органів вимагає належного адміністративно-правового регулювання. Розкриваються теоретичні підходи щодо визначення понять «правове регулювання», «адміністративно-правове регулювання» та «об'єкт адміністративно-правового регулювання».

Розмірковуючи про діяльність правоохоронних органів, як об'єкт адміністративно-правового регулювання, встановлено, що така діяльність спрямована на реалізацію особливого, як за правовою, так і за практичною характеристикою типу діяльності – правоохоронної, важливість якої підтверджується великим розмаїттям наукових підходів до тлумачення її змісту та призначення. Розкрито сутнісний зміст правоохоронної діяльності, на основі чого відмічено, що її головне призначення полягає у захисті населення країни, у зв'язку із чим уповноважені на їх проведення органи користуються спеціальними правами, які в окремих випадках

передбачають можливість застосування найбільш суворого примусу, зокрема використання вогнепальної зброї у діяльності Національної поліції, Служби безпеки України та інших правоохоронних органів. В сукупності ці аспекти доводять необхідність жорсткого правового регулювання діяльності правоохоронних органів, забезпечення її існування та здійснення у імперативних, незмінюваних рамках, а також контролю за її проведенням.

Щодо діяльності судово-експертних установ відмічено, що вона має принципово іншу суть, однак, має не менше суспільне значення, через що також виступає об'єктом адміністративно-правового (державного) регулювання. Спираючись на аналіз наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства, було з'ясовано, що діяльність судово-експертних установ (судово-експертна діяльність) – це регламентована законодавством діяльність спеціально уповноважених суб'єктів, яка полягає у проведенні дослідницької експертної роботи та забезпеченні використання в роботі правоохоронних органів спеціальних знань у певних галузях науки і техніки.

У підрозділі 1.4. «Правові засади взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами та місце серед них адміністративно-правового регулювання» акцентується увага на тому, що ефективність та дієвість взаємодії судово-експертних установ та правоохоронних органів залежить від багатьох факторів, одним з яких є належне правове регулювання. Водночас особлива природа взаємодії зазначених суб'єктів, тяжіння її змісту до адміністративно-правової сфери, а також специфіка діяльності судово-експертних установ та правоохоронних органів в цілому, викликає необхідність детального аналізу правових засад в зазначеному напрямі та визначення місця серед них адміністративно-правового регулювання.

Досліджено наукові підходи до визначення сутності поняття засади взагалі та правові засади, зокрема. Визначено, що правові засади взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами – це система нормативно-правових актів та їх положень, які регламентують правовий статус судово-експертних установ та правоохоронних органів, а також зміст та порядок взаємодії вказаних суб'єктів. Підкреслено, що систему правових засад взаємодії правоохоронних органів та судово-експертних установ складають численні нормативно-правові акти міжнародного, а також національного законодавства, які слід розглядати в залежності від їх юридичної сили.

На підставі аналізу положень Конституції України, міжнародних договорів та угод (ратифікованих у встановленому законом порядку), а також низки законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів,

норми яких регулюють правовідносини у відповідній сфері, констатовано, що в системі правових засад взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами ключове місце належить нормам адміністративного права.

Розділ 2 «Адміністративно-правовий статус судово-експертних установ та правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1. «*Поняття та система судово-експертних установ та правоохоронних органів*» відмічається, що орган державної влади – це юридична особа, котра характеризується спеціальним адміністративно-правовим статусом, вираженим у відповідному місці в системі державного апарату, а також наявності обов'язку виконання спеціальних функцій держави. Тобто державні органи – це реалізатори державної волі, які в силу закону уповноважені застосовувати в своїй роботі спеціальний набір заходів офіційного впливу, аж до примусу. Наголошено, що в системі органів державної влади важливе місце відводиться правоохоронним органам.

Узагальнено загальнотеоретичні підходи до визначення поняття «правоохоронний орган». Запропоновано авторське бачення щодо тлумачення вказаного вище поняття. Спираючись на аналіз норм чинного законодавства, здійснено класифікацію правоохоронних органів України.

Розкриваючи поняття та особливості судово-експертних установ, зазначено, що останні, хоча і перебувають у віданні держави та загалом мають цілком офіційний статус, втім не є державними органами у вище окресленому розумінні. Досліджено норми чинного законодавства, яке закріплює правові засади діяльності відповідних установ, на основі чого визначено поняття вказаних суб'єктів.

Констатовано, що «судово-експертні установи – це спеціалізовані юридичні особи, які наділені повноваженнями здійснювати діяльність, пов'язану із проведенням судових експертиз на підставах та в порядку, визначеному законодавством України. Структура судово-експертних установ пов'язана із формою власності останніх. Так, на сьогоднішній день можна виділити комунальні судово-експертні установи; судово-експертні установи міністерств (Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Міністерства охорони здоров'я); судово-експертні установи центральних органів державної влади (Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України)».

У підрозділі 2.2. «*Завдання та функції судово-експертних установ та правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії*» відмічається, що завдання, які ставляться перед правоохоронними органами є вкрай різноманітними та залежать від мети роботи кожного окремого відомства

та покладених на нього повноважень. Окрім того, в законодавчих актах, які регламентують роботу відповідних правоохоронних органів окремо не виділяються їх завдання, як суб'єктів взаємодії.

Аналіз норм чинного законодавства та наукових поглядів вчених дав змогу виокремити перелік ключових завдань судово-експертних установ та правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії. Підкреслено, що окрім завдань правоохоронні органи та судово-експертні установи реалізують численні функції. При цьому як на науковому, так і на нормативно-правовому рівні зміст функцій часто плутається із сутністю завдань, що пов'язано із неправильним або неточним розумінням поняття функції відповідних організацій.

Досліджено загальнотеоретичні підходи до визначення поняття «функції», на основі чого розкрито їх зміст в контексті спільної діяльності судово-експертних установ та правоохоронних органів. Виокремлено ключові функції, які виконують вказані суб'єкти.

Обґрунтована необхідність доповнення чинного Закону України «Про судово-експертну діяльність» шляхом закріплення в його тексті окремого розділу, де варто закріпити норми про: 1) мету та завдання взаємодії судово-експертних установ та правоохоронних органів; 2) форми та принципи взаємодії судово-експертних установ та правоохоронних органів; 3) завдання та функції судово-експертних установ та правоохоронних органів, як суб'єктів такої взаємодії. Означене дозволить систематизувати нормативно-правове регулювання взаємодії досліджуваних організацій, що в кінцевому випадку позитивно вплине на результативність їх роботи,

У підрозділі 2.3. «Компетенція судово-експертних установ та правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії» спираючись на аналіз наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства, було встановлено, що під компетенцією судово-експертних установ та правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії слід розуміти сукупність повноважень (які представлені низкою взаємних прав та обов'язків), якими наділені дані суб'єкти спільної діяльності, що спрямована на досягнення єдиної мети: проведення комплексного, неупередженого дослідження відповідних матеріалів. Виокремлено перелік ключових ознак даної наукової категорії.

Наголошено, що характеризувати компетенцію судово-експертних установ та правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії найбільш доцільно крізь призму взаємних прав та обов'язків відповідних органів. Надано характеристику вказаним елементам правового статусу досліджуваних суб'єктів взаємодії, задля чого було проаналізовано низку положень законодавчого та підзаконного рівня.

Узагальнено, що компетенція судово-експертних установ та правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії обмежується не лише правами та обов'язками, якими вони володіють в межах відповідних правовідносин. Вона (компетенція) напряму залежить від завдань та функцій, які виконують суб'єкти досліджуваної взаємодії. Звернено увагу на той факт, що спільним у компетенції судово-експертних установ та правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії є предмет, на який спрямовано їх діяльність.

У підрозділі 2.4. «Юридичні гарантії та юридична відповідальність судово-експертних установ та правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії» наголошено, що здійснюючи спільну діяльність, судово-експертні установи та правоохоронні органи вирішують низку складних завдань та виконують відповідні функції. Саме тому, щоб реалізація останніх була ефективною та результативною, вона має підкріплюватись системою відповідних гарантій. Розкрито низку наукових думок вчених стосовно сутності та змісту поняття гарантії, на основі чого запропоновано авторське визначення юридичних гарантій діяльності судово-експертних установ та правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії. Відмічено, що перелік відповідних гарантій є досить широким, а тому їх запропоновано поділити на наступні групи: 1) правові; 2) організаційні; 3) економічні та матеріально-технічні.

Констатовано, що ключове призначення правових гарантій судово-експертних установ та правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії полягає у тому, щоб створити належне нормативно-правове підґрунтя для здійснення їх спільної діяльності. Адже без ефективної та діючої законодавчої нормативно-правової бази здійснення будь-якої діяльності не зможе відповідати засадам верховенства права, законності, ефективності, доцільності тощо. Втім, для належного функціонування будь-яких правовідносин недостатньо створити лише нормативно-правові гарантії, особливого значення набувають гарантії організаційного характеру. Останні являють собою сукупність різноманітних заходів, які використовують в своїй діяльності уповноважені суб'єкти задля забезпечення практичного функціонування правовідносин у досліджуваній сфері. Доведено, що економічні гарантії являють собою сукупність заходів фінансово-речового характеру, які спрямовані на те, щоб забезпечити ефективне функціонування правовідносин, які виникають в процесі взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами.

Сформовано авторське бачення щодо сутності юридичної відповідальності судово-експертних установ та правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії. Виокремлено три види відповідальності

правоохоронних органів та судово-експертних установ як суб'єктів взаємодії: дисциплінарну, адміністративну та кримінальну.

Узагальнено, що незважаючи на важливість створення організаційних та правових умов для забезпечення ефективної взаємодії правоохоронних органів та судово-експертних установ, законодавець досить поверхнево ставиться до питання закріплення гарантій та юридичної відповідальності вказаних суб'єктів. Зокрема: по-перше, на нормативно-правовому рівні досить поверхнево закріплено організаційно-правові засади здійснення спільної діяльності досліджуваних суб'єктів; а, по-друге, питання юридичної відповідальності, зокрема взаємної відповідальності сторін взаємодії, є неврегульованим, а тому потребує свого вирішення.

Розділ 3 «Зміст взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 3.1. «Рівні взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами» відзначається, що в науковій літературі питання рівнів взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами є фактично недослідженими. На основі аналізу норм чинного законодавства запропоновано виокремити такі основні рівні досліджуваної взаємодії: 1) міжнародний рівень (держава-держава); 2) рівень взаємодії безпосередньо судово-експертних установ з правоохоронними органами на державному рівні (орган-орган та орган-співробітник); 3) взаємодія працівників даних інституцій (співробітник-співробітник). Надана змістовна характеристика кожному із окреслених рівнів взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами.

Проведений аналіз дав змогу констатувати деяку фрагментарність нормативно-правового регулювання правовідносин на кожному із рівнів взаємодії судово-експертних установ та правоохоронних органів, що, в свою чергу, перешкоджає нормальному функціонуванню досліджуваної взаємодії. З огляду на це, важливим завданням законодавця є створити всі правові та організаційні умови для того, щоб взаємодія судово-експертних установ з правоохоронними органами була однаково ефективною на всіх рівнях її реалізації.

У підрозділі 3.2. «Напрямки взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами» обґрунтовано, що у найбільш загальному та спрощеному розумінні напрямок являє собою вектор, певну лінію руху. Вказане дало можливість констатувати, що у загальному розумінні під напрямком взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами слід розуміти вектор спільної діяльності відповідних суб'єктів, в якому вони рухаються спільно, будучи учасниками відповідних правовідносин.

Аналіз норм чинного законодавства надав можливість виокремити наступні ключові напрями взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами, до яких віднесено наступні: здійснення експертиз, зокрема судових; здійснення експертних досліджень; залучення експерта до проведення оперативно-слідчих дій; здійснення спільної науково-дослідної діяльності, а також розробка науково-методичних матеріалів. Надано змістовну характеристику кожному із окреслених напрямів.

Підкреслено, що взаємодія судово-експертних установ з правоохоронними органами здійснюється у різних напрямках, проте, її зміст та сутність залежать перш за все від потреб конкретного правоохоронного органу, який співпрацює з експертною установою, а також проблеми, яку необхідно вирішити останньому. Разом із тим, напрямки вказаної взаємодії обмежуються колом повноважень, якими наділені вказані суб'єкти не лише в межах відповідної взаємодії, але й тими, якими вони наділені при здійсненні своєї основної діяльності.

У підрозділі 3.3. *«Адміністративно-правові форми та методи взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами»* відмічається важливість та необхідність проведення комплексних наукових досліджень, присвячених характеристиці адміністративно-правових форм та методів взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами.

Розглянуто наукові думки вчених щодо сутності та змісту понять «форма», «правова форма» та «адміністративно-правова форма», на основі чого сформовано авторське бачення змісту останнього в контексті взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами. До адміністративно-правових форм взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами віднесено: нормотворчість; видання індивідуальних нормативно-правових актів; планування спільної діяльності сторонами взаємодії; проведення спільних нарад, науково-практичних конференцій; надання консультацій; розробка науково-методичних матеріалів, програм тощо. Надано змістовну характеристику вказаним вище формам.

Відмічено, що із формами взаємодії тісно пов'язані методи, які вказують на інструменти, які були застосовані для її ефективної реалізації. Під методами взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами запропоновано розуміти закріплену нормами чинного законодавства системну сукупність інструментів та засобів, які використовують у своїй діяльності суб'єкти досліджуваної взаємодії задля реалізації відповідних правовідносин. До вказаних методів віднесено:

метод владних приписів; контрольно-наглядовий метод; економічний метод; інформаційний метод.

Наголошено, що окреслений вище перелік форм і методів взаємодії обов'язково має бути закріплено в окремому відомчому нормативно-правовому акті: «Порядку взаємодії судово-експертних установ та правоохоронних органів», прийняття якого наразі є нагальним.

У підрозділі 3.4. «*Організаційні засади забезпечення взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами*» акцентується увага на тому, що взаємодія судово-експертних установ з правоохоронними органами являє собою комплексний процес, в основі якого лежать не лише правові, але й організаційні засади, які, хоча й реалізуються на фоні регулятивного впливу перших (тобто правових засад), втім мають самостійний характер і виконують власну роль у зазначеній взаємодії.

Констатовано, що належне здійснення взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами передбачає реалізацію цілої низки організаційних засад, які забезпечують єдність та цілісність, цілеспрямованість та узгодженість, ефективність та доцільність вказаної взаємодії. Організаційні засади є важливими та присутні на усіх етапах взаємодії, як під час її підготовки так і безпосередньої реалізації.

Аналіз норм чинного законодавства України дав можливість обґрунтувати, що ключові організаційні засади забезпечення взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами слід розподілити залежно від етапів забезпечення даної взаємодії: 1) початковий етап, під час якого формуються підвалини даної взаємодії; 2) підготовчий етап, що передбачає створення необхідних умов для належної взаємодії; 3) адміністрування, тобто безпосереднє управління взаємодією, її процесом.

Розділ 4 «Напрямки удосконалення адміністративно-правових засад взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 4.1. «*Зарубіжний досвід взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами та можливості його використання в Україні*» відмічається, що положення національних та міжнародних нормативно-правових актів, хоча і у досить загальному вигляді, втім однозначно свідчать про те, що Україна, як в цілому, так і в особі її окремих державних органів, установ (в тому числі судово-експертних) є активним учасником міжнародного співробітництва у сфері судочинства, правоохоронної діяльності, юстиції та судово-експертної діяльності. Одними із пріоритетних напрямків такої співпраці є обмін досвідом,

спільне вирішення проблемних питань у зазначених галузях та визначення перспектив їх подальшого розвитку.

Констатовано, що у більшості європейських країн судово-експертні установи перебувають у системі правоохоронних органів, переважно це МВС, хоча у деяких державах вони функціонують і у структурі системи Міністерства юстиції або навіть Міністерства оборони (наприклад, Франція). Втім, багатовідомчого підпорядкування судово-експертних установ європейські держави, як правило, уникають. Хоча у певних пострадянських країнах Європи (наприклад, у Литві) існує схожа із українською система організаційного підпорядкування судово-експертних установ.

Виокремлено важливі для врахування і реалізації в українському правовому просторі аспекти зарубіжного досвіду з метою покращення стану взаємодії судово-експертних установ та правоохоронних органів.

У підрозділі 4.2. «Удосконалення адміністративного законодавства, яке регулює взаємодію судово-експертних установ з правоохоронними органами» констатовано, що сучасний правоохоронний механізм України потребує суттєвого вдосконалення, зокрема в частині взаємодії між його структурними ланками. Окрема увага при цьому має бути приділена питанням взаємодії судово-експертних установ з іншими суб'єктами правоохоронної діяльності.

Здійснено аналіз низки підзаконних нормативно-правових актів, в яких містяться проблемні питання діяльності судово-експертних установ та правоохоронними органами, а також питання їх взаємодії. Аналіз змісту нормативно-правових актів у досліджуваній сфері доводить, що не лише вчені, але й офіційна влада визнає важливість удосконалення взаємодії судово-експертних установ між собою, з іншими державними органами (перш за все правоохоронними) та органами місцевого самоврядування як необхідної умови покращення якості та ефективності протидії злочинності, забезпечення прав і свобод людини та громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, держави та суспільства, забезпечення громадської безпеки та порядку.

Аргументовано, що ключовими недоліками нормативно-правового регулювання взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами, вирішення яких має позитивним чином позначитися на стані взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами, є такі: по-перше, застарілість чинного Закону України «Про судову експертизу», в якому практично повністю відсутні положення з питань взаємодії судово-експертних установ між собою та з іншими державними, зокрема правоохоронними органами; по-друге, відсутність єдиного підходу до

реформування сфери судово-екстреної діяльності. Запропоновано авторське бачення щодо напрямів вирішення даних проблем.

У підрозділі 4.3. *«Оптимізація критеріїв оцінювання ефективності взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами»* наголошується, що оцінювання є дуже важливим інструментом соціального, зокрема державного управління. У контексті досліджуваної проблематики сутнісний зміст оцінювання становить аналітична робота суб'єкта оцінювання, що здійснюється задля з'ясування відповідності реально отриманих результатів взаємодії, поставленим цілям та завданням; визначення корисності та дієвості взаємодії як засобу забезпечення якісного та ефективного виконання правоохоронною системою в цілому та окремими її структурними елементами (зокрема правоохоронними органами, судово-експертними установами) покладених на них завдань та функцій, а також як засобу забезпечення цілісності та єдності даної правоохоронної системи, злагодженості її функціонування.

Розкрито загальнотеоретичні підходи щодо визначення критеріїв оцінювання певної діяльності, на основі чого було констатовано, що критеріями оцінювання взаємодії судово-експертних установ із правоохоронними органами мають бути наступні: 1) стан нормативно-правового забезпечення взаємодії; 2) стан досягнення цілей взаємодії; 3) економічна ефективність; 4) відповідність організаційно-інституційної структури механізму взаємодії її завданням; 5) вплив взаємодії на оновлення та удосконалення форм і методів судово-експертної та правоохоронної діяльності; 6) вплив взаємодії на якість та ефективність правоохоронної діяльності. Надано змістовну характеристику кожному із окреслених критеріїв.

Узагальнено, що оцінювання ефективності взаємодії судово-експертних установ та правоохоронних органів є важливим та необхідним елементом управління нею. Підкреслено, що означений вище перелік критеріїв оцінки взаємодії судово-експертних установ та правоохоронних органів не має виключного характеру, втім він є найбільш оптимальним, оскільки дозволяє з'ясувати найважливіші показники ефективності даної взаємодії і не враховує її несуттєві аспекти.

У підрозділі 4.4. *«Перспективи вдосконалення координації взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами»* відмічено, що надзвичайно важливим та неодмінним аспектом сучасного державного управління є координація, яка відіграє особливу роль у процесі управління взаємодією, зокрема взаємодією судово-експертних установ з правоохоронними органами.

Аналіз норм чинного законодавства дав можливість констатувати, що з метою забезпечення єдиного підходу до організації та реалізації

координаційної роботи у сфері взаємодії судово-експертних установ і правоохоронних органів доцільно розробити спільний порядок означеної координації, який повинен містити: завдання, принципи та форми координації.

Акцентовано увагу на тому, що суттєвим кроком у напрямку удосконалення та розвитку координації взаємодії судово-експертних установ і правоохоронних органів є вирішення питання про те, який саме суб'єкт має виконувати ключову роль у координації зазначеної взаємодії. Доведено, що в контексті представленої проблематики необхідним є створення нового міжвідомчого колективного суб'єкта координації. Однак, такий підхід потребуватиме залучення додаткових значних ресурсів для забезпечення організації та належного функціонування такого органу.

Узагальнено, що координація є особливо важливим інструментом управління взаємодією судово-експертних установ та правоохоронних органів, який дає змогу не просто узгоджувати спільні дії, а досягати необхідного рівня збалансованості та керованості відносин і процесів в межах даної взаємодії, здійснювати контроль за її ефективністю та стимулювати суб'єктів до належних показників дієвості та результативності взаємодії.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми – визначення сутності, змісту та особливостей адміністративно-правових засад взаємодії судово-експертних установ України та правоохоронних органів, що лягло в основу вироблення відповідної концепції, а також пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення адміністративного законодавства у цій сфері. За результатами роботи напрацьовано низку науково-практичних висновків та рекомендацій. Серед яких такі:

1. Аргументовано, що взаємодію судово-експертних установ та правоохоронних органів доцільно розглядати у широкому та вузькому значенні. Згідно з першим, це законодавчо визначена спільна діяльність організаційно не підпорядкованих одне одному правоохоронних відомств та судово-експертних установ нашої держави, яка полягає у проведенні спільних заходів, спрямованих на виконання покладених на зазначені інституції функцій. В більш широкому значенні, взаємодія правоохоронних органів та судово-експертних установ – це сукупність регульованих нормативно-правовими актами різного рівня правових відносин, які виникають під час спільної діяльності правоохоронних

органів з судово-експертними установами, яка виражається у проведенні спільних зовнішньо та внутрішньо-організаційних заходів.

2. Доведено, що мета взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами полягає у здійсненні спільної, державно та суспільно значимої діяльності, яка полягає у створенні всіх необхідних організаційних та правових умов для того, щоб забезпечити максимально високий та ефективний рівень захисту законних прав, свобод та інтересів громадян. Відповідно до визначеної мети до завдань такої взаємодії віднесено наступні: забезпечення проведення ефективної правоохоронної та судово-експертної діяльності; реалізація процесуальної ролі судово-експертних установ у процесі розслідування кримінальних правопорушень; забезпечення ефективного використання спеціальних знань у процесі виконання правоохоронними органами покладених на них функцій; впровадження нових форм та методів взаємодії судово-експертних установ та правоохоронних органів.

Встановлено, що принципи взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами – це система визначених в положеннях законодавчої та підзаконної нормативно-правової бази вихідних, основоположних, базових засад, які виражають ідею про сутність, призначення та механізми реалізації такої взаємодії, а також становлять основу правового регулювання суспільних відносин у вказаній сфері. Виділено дві групи принципів взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами, а саме: а) загальноправові принципи (гуманізму та законності); та б) спеціальні принципи (організаційної невідповідності, компетентності, взаємного інтересу тощо).

3. Сформульовано широке та вузьке визначення діяльності правоохоронних органів. Відповідно до вузького – це нормативно встановлений різновид діяльності спеціально уповноважених правоохоронних органів, метою якого є охорона та захист прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина на території України. У широкому розумінні – це особлива державно-значима сфера функціонування правоохоронних органів, яка передбачає реалізацію законодавства та встановлених нормативно-правовими актами заходів впливу, з метою: 1) попередження, профілактики та припинення адміністративних і кримінальних правопорушень; 2) відновлення порушених прав і свобод людини, громадянина; 3) притягнення порушників до юридичної відповідальності. Доведено, що спрямованість діяльності правоохоронних органів на захист населення країни визначає можливість застосування останніми найбільш суворих заходів примусу, у зв'язку із чим їх функціонування потребує імперативного, державного (адміністративно-правового) регулювання.

Визначено, що діяльність судово-експертних установ (судово-експертна діяльність) – це напрямок роботи спеціально уповноважених суб'єктів, котрий полягає у проведенні експертно-дослідницької роботи та забезпеченні використання в роботі правоохоронних органів спеціальних знань у певних галузях науки і техніки. Вказано, що судово-експертна діяльність потребує адміністративно-правового регулювання, оскільки полягає у здійсненні спеціальної науково-дослідницької роботи, яка має не лише наукове, але й практично-правове значення. Робота судово-експертних установ полегшує функціонування правоохоронних органів в процесі захисту та охорони ними прав і свобод людини і громадянина.

4. Констатовано, що правові засади взаємодії судово-експертних установ та правоохоронних органів мають адміністративно-правову основу, яка виражається у великій кількості норм адміністративного права, закріплених у нормативно-правових актах різної юридичної сили. Зазначена ситуація обумовлюється тим, що саме нормами цієї галузі права визначаються: адміністративно-правовий статус судово-експертних установ та правоохоронних органів; функції, повноваження та завдання, що ставляться перед правоохоронними органами та судово-експертними установами; механізми взаємодії судово-експертних установ та правоохоронних органів при виконанні ними визначених законодавством функцій; організаційно-практичні цілі зазначеної взаємодії.

5. До ключових особливостей правоохоронних органів, які характеризують їх призначення та зміст віднесено те, що: по-перше, вони займають окреме місце в системі органів державної влади, адже на них покладаються особливі, нетипові для інших публічних відомств повноваження, зокрема пов'язані із застосуванням державного примусу, вогнепальної зброї та спеціальних засобів; по-друге, ключовими аспектами змісту правоохоронних органів є те, що в своїй роботі вони реалізують особливий тип діяльності – правоохоронну; по-третє, на правоохоронні органи покладаються численні завдання із забезпечення режиму законності в державі та окремих сферах суспільного життя.

Обґрунтовано, що ключовими особливостями судово-експертних установ, які відрізняють їх від правоохоронних органів є: по-перше, судово-експертні установи не є органами державної влади та не реалізують в своїй роботі функції держави, проте, вони здійснюють суспільно-важливу діяльність, пов'язану із проведенням експертних досліджень, результати яких можуть використовуватись в процесі правоохоронної діяльності; по-друге, судово-експертні установи – це не лише державні організації, але й юридичні особи комунальної форми власності, які відповідно до визначеного законодавством порядку мають право проводити судово-експертну діяльність; по-третє, структура

судово-експертних установ державного типу є чітко встановленою та упорядкованою на законодавчому рівні; по-четверте, ключовою та єдиною метою діяльності судово-експертних установ є провадження якісних судово-експертних досліджень відповідно до передбачених нормативно-правовою базою підстав.

6. Виявлено, що завданнями правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії є: забезпечувати систематичне використання в своїй діяльності можливостей та досвіду інших правоохоронних органів та державних установ, підприємств та організацій, у тому числі судово-експертних установ; поглиблювати співпрацю із судово-експертними установами щодо використання спеціальних знань в процесі попередження та припинення кримінальних та інших правопорушень; аналізувати процес взаємодії із судово-експертними установами та проводити систематичну внутрішньо-організаційну діяльність, направлену на його покращення; формувати пропозиції щодо покращення нормативно-правового регулювання взаємодії правоохоронних органів та судово-експертних установ. Відповідно функціями правоохоронних органів у даному контексті є: внутрішньо-організаційна, процесуальна, контрольна, профілактична.

Доведено, що перед судово-експертними установами, як суб'єктами взаємодії ставляться наступні завдання: систематично надавати консультативну та науково-практичну допомогу представникам правоохоронних органів при виконанні ними своїх повноважень; розробляти та видавати науково-методичні матеріали з питань правильної підготовки та направлення на експертизу відповідних об'єктів дослідження; формувати спільно із правоохоронними органами та вести спеціальні інформаційні обліки щодо найбільш значимих та важливих об'єктів експертного дослідження, а також надавати правоохоронним органам інформацію накопичену в них; проводити якісні та повні експертні дослідження у порядку, визначеному законодавством в найкоротший строк; здійснювати постійну внутрішньо-організаційну роботу, пов'язану із удосконаленням дослідницького процесу судово-експертних установ та впроваджувати в нього новітні технології та методи дослідження; проводити систематичну кадрову роботу із персоналом судово-експертних установ задля підвищення кваліфікації його представників, удосконалення їх науково-практичних навичок. В свою чергу, судово-експертні установи, в межах своєї діяльності виконують такі функції: 1) процесуальну; та 2) наукову.

З метою систематизації нормативно-правового регулювання взаємодії судово-експертних установ та правоохоронних органів, а також удосконалення їх діяльності запропоновано доповнити положення Закону

України «Про судово-експертну діяльність» від 25.02.1994 р. № 4038-ХІІ окремих розділом, в якому закріпити норми про: 1) мету та завдання взаємодії судово-експертних установ та правоохоронних органів; 2) форми та принципи взаємодії судово-експертних установ та правоохоронних органів; 3) завдання та функції судово-експертних установ та правоохоронних органів, як суб'єктів такої взаємодії.

7. Під компетенцією судово-експертних установ та правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії запропоновано розуміти сукупність повноважень (які представлені низкою взаємних прав та обов'язків), якими наділені дані суб'єкти спільної діяльності, що спрямована на досягнення єдиної мети: проведення комплексного, неупередженого дослідження відповідних матеріалів. Компетенція досліджуваних суб'єктів взаємодії характеризується наступними ознаками: вона представлена сукупністю взаємних прав та обов'язків, якими володіють суб'єкти взаємодії; реалізується виключно в межах відповідних правовідносин задля досягнення єдиної мети; компетенції підкріплені сукупністю законодавчо-визначених гарантій; неправомірне використання прав та обов'язків, якими наділені дані інституції, тягне за собою настання юридичної відповідальності; компетенція в жодному випадку не може бути передана іншим суб'єктам.

8. Аргументовано, що гарантії діяльності судово-експертних установ та правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії слід тлумачити як сукупність заходів, засобів та інструментів правового, організаційного, матеріально-технічного характеру тощо, які використовуються з метою забезпечення ефективного функціонування відповідних правовідносин задля досягнення єдиної мети спільної діяльності досліджуваних інституцій. Відмічено, що перелік відповідних гарантій є досить широким, а тому їх запропоновано поділити на наступні групи: 1) правові; 2) організаційні; 3) економічні; та 4) матеріально-технічні.

Встановлено, що юридична відповідальність – це міра покарання, яка може бути застосована по відношенню до правоохоронних органів та судово-експертних установ (а також їх посадових осіб) як суб'єктів взаємодії у разі порушення ними норм чинного законодавства, а також передбачених для них обов'язків в процесі здійснення спільної діяльності. До даних видів юридичної відповідальності віднесено: дисциплінарну, адміністративну та кримінальну.

9. Виокремлено наступні основні рівні взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами: 1) міжнародний рівень (держава-держава); 2) рівень взаємодії безпосередньо судово-експертних установ з правоохоронними органами на державному рівні (орган-орган та орган-співробітник); 3) взаємодія працівників даних інституцій

(співробітник- співробітник). Відзначена фрагментарність нормативно-правового регулювання правовідносин на кожному із рівнів взаємодії судово-експертних установ та правоохоронних органів, що, в свою чергу, перешкоджає нормальному функціонуванню досліджуваної взаємодії. З огляду на це, наголошено, що важливим завданням законодавця є створення належних правових та організаційних умов для того, щоб взаємодія судово-експертних установ з правоохоронними органами була однаково ефективною на всіх рівнях її реалізації.

10. Доведено, що під напрямом взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами варто розуміти вектор спільної діяльності відповідних суб'єктів, в якому вони рухаються спільно, будучи учасниками досліджуваних правовідносин. До напрямів взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами віднесено наступні: здійснення експертиз, зокрема судових; проведення експертних досліджень; залучення експерта до проведення оперативно-слідчих дій; здійснення спільної науково-дослідної діяльності, а також розробка науково-методичних матеріалів.

11. Визначено, що під адміністративно-правовими формами взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами необхідно розуміти визначений нормами чинного законодавства зовнішній прояв практичної діяльності досліджуваних суб'єктів, яка спрямована на досягнення спільної мети. До вказаних форм віднесено наступні: нормотворчість; видання індивідуальних нормативно-правових актів; планування спільної діяльності сторонами взаємодії; проведення спільних нарад, науково-практичних конференцій; надання консультацій; розробка науково-методичних матеріалів, програм.

Методи взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами запропоновано тлумачити як визначену нормами чинного законодавства системну сукупність інструментів та засобів, які використовують у своїй діяльності суб'єкти досліджуваної взаємодії задля реалізації відповідних правовідносин. До вказаних методів віднесено: метод владних приписів; контрольно-наглядовий метод; економічний метод; інформаційний метод.

12. Організаційні засади забезпечення взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами запропоновано розуміти у їх динамічному аспекті, тобто як основні (або відправні) елементи (компоненти, аспекти) управління зазначеною взаємодією, завдяки яким вона стає можливою, досягається її цілеспрямованість та послідовність, забезпечується належна ефективність та результативність. Тобто організація досліджуваної взаємодії являє собою управлінську діяльність,

спрямовану на формування, упорядкування та постійне вдосконалення механізму взаємодії.

Обґрунтовано, що ключові організаційні засади забезпечення взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами варто розподілити залежно від етапів забезпечення даної взаємодії: 1) початковий етап, під час якого формуються підвалини даної взаємодії; 2) підготовчий етап, що передбачає створення необхідних умов для належної взаємодії; 3) адміністрування, тобто безпосереднє управління взаємодією, її процесом.

13. Виокремлено найбільш важливі для врахування і реалізації в українському правовому просторі аспекти зарубіжного досвіду з метою покращення стану взаємодії судово-експертних установ та правоохоронних органів, у зв'язку з чим запропоновано:

– зосередити усі судово-експертні установи у підпорядкуванні Міністерства юстиції України. Такий підхід зменшить кількість центрів, які будуть опікуватися зазначеною взаємодією, забезпечуватимуть та координуватимуть її, що має підвищити її системність та змістовність, ефективність та дієвість. У більшості європейських держав взаємодія судово-експертних установ з іншими правоохоронними органами, як національними, так і зарубіжними, а також із судами та міжнародними організаціями відбувається під егідою Міністерства внутрішніх справ. Однак, в Україні, на нашу думку, доцільніше перевести зазначені установи у організаційне підпорядкування саме Міністерству юстиції України;

– сприяти розвитку сфери недержавної судово-експертної діяльності. Даний крок має забезпечити необхідний рівень конкуренції між державним та недержавним сектором судово-експертної діяльності, що, у свою чергу, на наше переконання, виступить позитивним стимулом для судово-експертних установ і правоохоронних органів щодо посилення і покращення якості їх взаємодії між собою;

– визначити єдиний центр, який окреслюватиме пріоритети взаємодії судово-експертних установ та правоохоронних органів, координуватиме дану взаємодію та здійснюватиме контроль за її якістю, надаватиме її сторонам відповідну підтримку. Прикладом такого суб'єкта є Інститут криміналістичних досліджень у Німеччині. В Україні дану функцію може виконувати Координаційна рада з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції за умов певного збільшення її повноважень в частині координації процесу взаємодії і контролю за його ефективністю;

– активно використовувати досвід і можливості відповідних міжнародних організацій задля вдосконалення досліджуваної взаємодії.

14. До ключових законодавчих проблем, вирішення яких має позитивним чином позначитися на стані взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами, віднесено такі:

– по-перше, застарілість чинного Закону України «Про судову експертизу», який був прийнятий ще у 1994 році, і в якому практично повністю відсутні положення з питань взаємодії судово-експертних установ між собою та з іншими державними, зокрема правоохоронними, органами. Не приділяється уваги зазначеній взаємодії й у законопроектах № 6264 «Про судово-експертну діяльність в Україні» та № 8223 – «Про судову експертизу та самоврядування судових експертів»;

– по-друге, відсутність єдиного підходу до реформування сфери судово-експертної діяльності. Зазначене пояснюється тим, що більшість документів концептуального чи стратегічного характеру присвячені розвитку даної сфери, мають відомчий характер, тобто стосуються проблем діяльності судово-експертних служб (підрозділів) у межах окремих державних органів (МВС, МОЗ, СБУ тощо). А тому проблемні питання взаємодії також розглядаються, як правило, тільки у межах структури конкретного державного органу чи відомства, як, наприклад, вище згадана Стратегія розвитку Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України на період до 2020 року. Організаційно-правові засади розвитку експертних служб у деяких відомствах взагалі не піддавалися перегляду вже багато років. Наприклад, наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про розвиток та вдосконалення судово-медичної служби України» був виданий ще у 1995 році і у даному нормативно-правовому акті питання взаємодії чи співпраці зазначеної служби з правоохоронними органами ніяким чином не визначається;

– по-третє, доцільно розробити Типовий порядок взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами. Даний порядок необхідний для того, щоб визначити основні питання, які мають бути врегульовані у відомчих (міжвідомчих) порядках, інструкціях щодо організації взаємодії між зазначеними суб'єктами. Такий підхід забезпечить необхідний рівень єдності та уніфікації у врегулюванні зазначеної взаємодії. До важливих питань, які мають бути визначені у Типовому порядку, належать цілі та принципи взаємодії, основні завдання та напрямки, форми та методи її реалізації.

15. Констатовано, що критеріями оцінювання взаємодії судово-експертних установ із правоохоронними органами мають бути наступні: 1) стан нормативно-правового забезпечення взаємодії. Важливість даного критерію обумовлена тим, що на сьогодні практично відсутнє спеціальне нормативно-правове підґрунтя з питань взаємодії судово-експертних установ та правоохоронних органів, як наслідок немає чітко сформованих

вимог щодо принципів, завдань, порядку, форм та методів взаємодії, її координації. Даний критерій має стати мірилом повноти та актуальності законодавчих засад взаємодії; 2) стан досягнення цілей взаємодії. Тобто оцінці мають бути піддані результати взаємодії, досягнуті за певний період, з точки зору їх відповідності очікуванім (або запланованим) результатам; 3) економічна ефективність – критерій, на підставі якого визначається співвідношення отриманих результатів та витрачених на це ресурсів. Оцінювання за даним критерієм дозволяє з'ясувати, чи доцільною є взаємодія за тими або іншими напрямками, чи раціональним є під час її здійснення використання фінансових та матеріально-технічних ресурсів; 4) відповідність організаційно-інституційної структури механізму взаємодії її завданням; 5) вплив взаємодії на оновлення та удосконалення форм і методів судово-експертної та правоохоронної діяльності; 6) вплив взаємодії на якість та ефективність правоохоронної діяльності; 7) вплив взаємодії на стан матеріально-технічного, науково-методичного, інформаційно-аналітичного та кадрового забезпечення правоохоронної діяльності; 8) рівень задоволеності якістю та результативністю взаємодії працівниками судово-експертних установ і правоохоронних органів.

16. Обґрунтовано, що з метою забезпечення єдиного підходу до організації та реалізації координаційної роботи у сфері взаємодії судово-експертних установ і правоохоронних органів доцільно розробити спільний порядок означеної координації, який би містив:

– завдання, до яких пропонується віднести: визначення найбільш актуальних та перспективних завдань і напрямків взаємодії; удосконалення та розвиток форм і методів взаємодії; узгодження та гармонізацію зусиль щодо розробки та реалізації спільних програм та заходів за відповідними напрямками взаємодії; визначення прогалин та інших недоліків у законодавчому врегулюванні взаємодії, розробку пропозицій щодо їх усунення; виявлення та усунення інших перешкод і проблем, що перешкоджають належній ефективності взаємодії; забезпечення системності, систематичності та високого рівня продуктивності взаємодії;

– принципи, як-то: верховенство права, законність, гласність та відкритість, самостійності суб'єктів координаційної діяльності, відповідальність кожного із суб'єктів координаційних відносин за належну реалізацію узгоджених заходів, науковість, системність та систематичність тощо;

– форми координації, як-то: координаційні наради, обмін інформацією, проведення круглих столів, засідань, ініціація спільних наукових досліджень та їх проведення, підготовка інформаційно-

аналітичних та методичних матеріалів, розробка пропозицій щодо удосконалення законодавства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія:

1. Полянський А. О. Адміністративно-правові засади взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами: монографія – Харків : Факт, 2020. – 396 с.

Статті у наукових фахових виданнях України:

2. Полянський А. О. Перспективні напрямки вдосконалення координації взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами. *Право.Уа.* 2016. № 1. С. 213–217.

3. Полянський А. О. Щодо правової природи поваги до людської засади кримінального провадження. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Серія: Право.* 2016. Вип. 25. С. 147–154.

4. Полянський А. О. Юридичні гарантії діяльності судово-експертних установ та правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії *Право.Уа.* 2016. № 3. С. 210–215.

5. Полянський А. О. Міжнародні норми, що визначають підґрунтя поваги до людської гідності як засади кримінального провадження: філософсько-правовий аспект. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Серія: Право.* 2016. Вип. 24. С. 158–163.

6. Полянський А. О. Адміністративно-правові форми та методи взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами. *Актуальні проблеми правознавства.* 2017. Вип. 1 (9). Т. 2. С. 42–47.

7. Полянський А. О. Засади (Принципи) кримінального провадження: сутність, значення, система і важливість унормування. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Серія: Право.* 2017. Вип. 26. С. 111–117.

8. Полянський А. О. Сутність та значення координації взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами. *Європейські перспективи.* 2018. № 4. С. 83–87.

9. Полянський А. О. Напрямки взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами. *Науковий вісник публічного та приватного права.* 2018. Вип. 2. Т. 2. С. 189–194.

10. Полянський А. О. Організаційні засади забезпечення взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами. *Право.Уа.* 2018. № 1. С. 237–241.

11. Полянський А. О. Поняття організаційних засад забезпечення взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами. *Юридична наука.* 2019. Вип. 10. С. 132–140.

12. Полянський А. О. Поняття та система судово-експертних установ та правоохоронних органів. *Наукові записки. Серія: Право.* 2019. Вип. 6. Спецвип. Т. 2. С. 172–176.

13. Полянський А. О. Зарубіжний досвід взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами. *Європейські перспективи.* 2019. № 3. С. 230–234.

14. Полянський А. О. Компетенція судово-експертних установ та правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії. *Право.Уа.* 2019. № 1. С. 235–239.

15. Полянський А. О. Критерії оцінювання ефективності взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами. *Наукові записки. Серія: Право.* 2019. Вип. 7. Спецвип. С. 236–240.

16. Полянський А. О. До проблеми визначення мети, принципів та завдань взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами. *Наукові записки. Серія: Право.* 2020. Вип. 8. Спецвип. С. 145–149.

17. Полянський А. О. Місце норм адміністративного права в системі правових засад взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами. *Юридична наука.* 2020. Вип. 3. С. 156–161.

18. Полянський А. О. Сутність та особливості діяльності судово-експертних установ та правоохоронних органів як об'єкту адміністративно-правового регулювання. *Право.Уа.* 2020. № 2. С. 210–215.

19. Полянський А. О. Шляхи удосконалення адміністративного законодавства, яке регулює взаємодію судово-експертних установ з правоохоронними органами. *Наше право.* 2020. № 2. С. 216–221.

20. Полянський А. О. Щодо класифікації завдань загальної теорії судової експертизи і практичної судово-експертної діяльності (оглядова стаття). *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: збірник наукових праць / редкол.: О. М. Ключев, В. Ю. Шепітько та ін.* Харків: Право, 2020. Вип. 22. С. 188–202.

Статті у зарубіжних періодичних наукових виданнях:

21. Полянский А. А. Понятие и значение взаимодействия судебно-экспертных учреждений с правоохранительными органами. *Верховенство права*. 2016. № 1. С. 209–213.

22. Полянський А. О. Завдання та функції судово-експертних установ та правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії. *Верховенство права*. 2017. № 1. С. 214–219.

23. Полянский А. А. Понятие и содержание оценки эффективности взаимодействия судебно-экспертных учреждений с правоохранительными органами. *Верховенство права*. 2017. № 3. С. 202–206.

24. Полянський А. О. Рівні взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами. *Право и политика*. 2019. № 2. С. 84–87.

25. Полянский А. А. Зарубежный опыт взаимодействия судебно-экспертных учреждений с правоохранительными органами и возможности его использования в Украине. *Право и Закон*. 2020. № 2. С. 154–157.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

26. Полянський А. О. До характеристики підготовчого етапу створення необхідних умов для належної взаємодії судово-експертних установ та правоохоронних органів. *Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 19–20 липня 2017 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2017. С. 67–70.

27. Полянський А. О. Нормотворчість як форма взаємодії судово-експертних установ із правоохоронними органами. *Взаємодія суспільства і науки проблеми та перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 15–16 лютого 2017 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2017. С. 55–57.

28. Полянський А. О. Проблемні питання адміністративного законодавства, яке регулює взаємодію судово-експертних установ з правоохоронними органами. *Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ 14-15 листопада 2018 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2018. С. 34–36.

29. Полянський А. О. Інформаційно-аналітичне забезпечення взаємодії судово-експертних установ та правоохоронних органів. *Пріоритети розвитку юридичних наук у ХХІ столітті: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 17–18 липня

2019 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2019. С. 56–58.

30. Полянський А. О. До проблеми взаємодії судово-експертних установ та правоохоронних на міжнародному рівні. *Актуальні проблеми правового забезпечення протидії злочинності: тези доповідей учасників науково-практичного семінару* (м. Харків, 14 травня 2020 р.). С. 75–77. URL: https://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20200514/article/view/polianskij.

31. Полянський А. О. Кадрове забезпечення взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами. *Правова доктрина, правоутворення та правозастосування: проблеми зв'язку та шляхи розвитку: тези доповідей учасників науково-практичної конференції* (м. Харків, 11 жовтня 2019 р.). С. 123–125. URL: https://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20191011/article/view/polianskyi.

32. Полянський А. О. Актуальні питання адміністративного законодавства, яке регулює взаємодію судово-експертних установ з правоохоронними органами. *Адміністративне право та процес: актуальні проблеми та шляхи вирішення: тези доповідей учасників науково-практичного семінару* (м. Харків, 21 лютого 2020 р.). С. 102–103. URL: https://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20200221/article/view/polianskyi.

33. Uhrovetskyi O., Spitsyna A., Filipenko N., Polianskyi A., Formation of Legal culture among employees of forensic institutions of Ukraine. *Сучасні питання криміналістики, судової експертизи та кримінального процесу: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, 3 грудня 2020 р.) / відп. ред. А. І. Черемнова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 247–252.

34. Полянський А. О. Гаспарян С. Г., Андренко С. О., Шевцова О. М., Щодо ролі судової експертизи в механізм захисту прав і свобод людини. *Права людини в Україні: минуле, сьогодні, майбутнє: тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Харків, 10 грудня 2020 р.); Науково-дослідний Інститут публічної політики і соціальних наук. Харків: НДІ ППСН, 2020. С. 18–23.

35. Полянський А. О., Гаспарян С. Г. Щодо питання професійної культури співробітників судово-експертних установ України. *Актуальні питання судової експертизи і криміналістики: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції-полілогу* (м. Харків, 15–16 квіт. 2021 р.). Харків: Право, 2021. С. 70–72.

36. Полянський А. О. До проблеми адміністративно-правового регулювання взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами. *Конституція України: ціннісний вимір 25-річного досвіду*

державотворення та правотворення: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 23 червня 2021 р.) / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ: ФОП Кішка І. В., 2021. С. 397–400.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

37. Kozina Zh., Kalinichenko V., Cretu M., Boichuk Yu., Prokopenko I., Ahmetov R., Tararak N., Kutek T., Osiptsov A., Kostiukevych V., Guba A., Trubchaninov M., Polianskyi A., Rostovska V., Drachuk A., Stasiuk I. Psychophysiological factors of special working capacity in contact command game kinds of sports (rugby on an example). *Research journal of pharmaceutical, biological and chemical sciences*. September-October 2018. № 9 (5). P. 665–679.

38. Kozina Zh. L., Prokopenko I. F., Cretu M., Chaika O. I., Ryepko O. A., Osiptsov A. V., Razumenko T. O., Kudryavtsev M. D., Polianskyi A. O., Individual chronobiological regularity in track-and-field sprint. *Pedagogics, Psychology, medical-biological problems of physical training and sports*. 2018. № 22 (3). P. 149–155.

39. Kozina Zh., Sobko I., Ulaeva L., Safronov D., Boichuk Yu., Polianskyi A., Protsevskiy V. The impact of fitness aerobics on the special performance and recovery processes of boys and girls 16–17 years old engaged in volleyball. *International journal of applied exercise physiology*. Vol. 8. № 1. 2018. P. 2322–3537.

40. Kozina Zh., Goloborodko Ya., Boichuk Yu., Sobko I., Repko O., Bazilyuk T., Prokopenko I., Prokopenko I., Prokopenko A., Tararak N., Osiptsov A., Kostiukevych V., Guba A., Trubchaninov M., Polianskyi A., Rostovska V., Drachuk A., Stsiuk I. The influence of a special technique for developing coordination abilities on the level of technical preparedness and development of psycho-physiological functions of young volleyball players 14–16 years of age. *Journal of Physical Education and Sport*. 2018. № 18 (3). Art. 124. P. 1445–1454.

41. Kozina Zh., Lytovchenko M., Safronov D., Boichuk Yu., Chaika O., Shepelenko T., Polianskyi VA., Protsevskiy V., Peretyaha L., Konnova M. Influence of musculoskeletal system dysfunction degree on psychophysiological indicators of Paralympic athletes. *Sports (Basel)*. 2019. № 7 (55). P. 1–19.

42. Olkhovsky V. O., Grygorian E. K., Myroshnychenko M. S., Kozlov S. V., Suloiev K. M., Polianskyi A. O., Kaplunovsky P. A., Fedulenkova Yu. Ya., Borzenkova I. V. Morphological features of the uterus in women at

different time intervals of the postmortem period as diagnostic criteria for establishing the postmortem interval. *Wiadomości Lekarskie*. APRIL 2021. Vol. LXXIV. Iss. 4. P. 821–827.

АНОТАЦІЯ

Полянський А. О. Адміністративно-правові засади взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Приватний вищий навчальний заклад «Університет сучасних знань»; Сумський державний університет. – Суми, 2021.

В дисертації визначено поняття та розкрито значення взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами; окреслено мету, принципи та завдання взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами; з'ясовано сутність та особливості діяльності судово-експертних установ та правоохоронних органів як об'єкту адміністративно-правового регулювання; визначено поняття та окреслено систему судово-експертних установ та правоохоронних органів; розкрито завдання та функції судово-експертних установ та правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії; окреслено компетенцію судово-експертних установ та правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії; встановлено юридичні гарантії та межі юридичної відповідальності судово-експертних установ та правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії; узагальнено рівні взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами; з'ясовано напрямки взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами; охарактеризовано адміністративно-правові форми та методи взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами; визначено напрямки вдосконалення адміністративного законодавства, яке регулює взаємодію судово-експертних установ з правоохоронними органами; встановлено шляхи оптимізації критеріїв оцінювання ефективності взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами; визначено перспективи вдосконалення координації діяльності судово-експертних установ з правоохоронними органами.

Ключові слова: взаємодія, судово-експертні установи, правоохоронні органи, правові засади, адміністративно-правове регулювання, адміністративно-правовий статус, компетенція, завдання, функції, юридичні гарантії, юридична відповідальність, адміністративні

форми, методи, зарубіжний досвід, удосконалення, координація, організаційні засади, адміністративне законодавство.

АННОТАЦИЯ

Полянский А. А. Административно-правовые основы взаимодействия судебно-экспертных учреждений с правоохранительными органами. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право, информационное право. – Частное высшее учебное заведение «Университет современных знаний»; Сумской государственной университет. – Сумы, 2021.

В диссертации определено понятие и раскрыто значение взаимодействия судебно-экспертных учреждений с правоохранительными органами.

Обозначены цели, принципы и задачи взаимодействия судебно-экспертных учреждений с правоохранительными органами. Выяснена сущность и особенности деятельности судебно-экспертных учреждений и правоохранительных органов как объекта административно-правового регулирования. Охарактеризованы правовые основы взаимодействия судебно-экспертных учреждений с правоохранительными органами и установлено место среди них административно-правового регулирования. Констатировано, что правовые основы взаимодействия судебно-экспертных учреждений и правоохранительных органов имеют административно-правовую основу, которая выражается в большом количестве норм административного права, закрепленных в нормативно-правовых актах различной юридической силы. Указанная ситуация объясняется тем, что именно нормами данной отрасли права определяются: административно-правовой статус судебно-экспертных учреждений и правоохранительных органов; функции, полномочия и задачи, стоящие перед правоохранительными органами и судебно-экспертными учреждениями; механизмы взаимодействия судебно-экспертных учреждений и правоохранительных органов при выполнении ими определенных законодательством функций; организационно-практические цели указанного взаимодействия.

Определено понятие и очерчена система судебно-экспертных учреждений и правоохранительных органов. Обосновано, что ключевыми особенностями судебно-экспертных учреждений, которые отличают их от правоохранительных органов являются: во-первых, судебно-экспертные учреждения не являются органами государственной власти и не

реализуют в своей работе функции государства, однако, они совершают общественно важную деятельность, связанную с проведением экспертных исследований, результаты которых могут использоваться в процессе правоохранительной деятельности; во-вторых, судебно-экспертные учреждения - это не только государственные организации, но и юридические лица коммунальной формы собственности, в соответствии с определенным законодательством порядке имеют право проводить судебно-экспертную деятельность; в-третьих, структура судебно-экспертных учреждений государственного типа четко урегулирована и упорядочена на законодательном уровне; в-четвертых, ключевой и единственной целью деятельности судебно-экспертных учреждений является производство качественных судебно-экспертных исследований в соответствии с предусмотренными нормативно-правовой базой основаниями.

Раскрыты задачи и функции судебно-экспертных учреждений и правоохранительных органов как субъектов взаимодействия. Выделена компетенция судебно-экспертных учреждений и правоохранительных органов как субъектов взаимодействия. Установлены юридические гарантии и меры юридической ответственности судебно-экспертных учреждений и правоохранительных органов как субъектов взаимодействия. Обобщены уровни взаимодействия судебно-экспертных учреждений с правоохранительными органами. Выяснены направления взаимодействия судебно-экспертных учреждений с правоохранительными органами. Охарактеризованы административно-правовые формы и методы взаимодействия судебно-экспертных учреждений с правоохранительными органами. Обозначены организационные основы обеспечения взаимодействия судебно-экспертных учреждений с правоохранительными органами. Обобщен зарубежный опыт взаимодействия судебно-экспертных учреждений с правоохранительными органами и обработаны возможности его использования в Украине. Выяснены направления совершенствования административного законодательства, регулирующего взаимодействие судебно-экспертных учреждений с правоохранительными органами. Установлены пути оптимизации критериев оценки эффективности взаимодействия судебно-экспертных учреждений с правоохранительными органами. Определены перспективы совершенствования координации деятельности судебно-экспертных учреждений с правоохранительными органами.

Ключевые слова: взаимодействие, судебно-экспертные учреждения, правоохранительные органы, правовые основы, административно-правовое регулирование, административно-правовой статус, компетенция, задачи, функции, юридические гарантии,

юридическая ответственность, административные формы, методы, зарубежный опыт, усовершенствование, координация, организационные основы, административное законодательство.

SUMMARY

Polianskyi A. O. Administrative and Legal Principles of the Interaction between Forensic Institutions and Law Enforcement Agencies.

– *Qualifying scientific work as the manuscript.*

The thesis for a doctoral degree by the specialty 12.00.07 – administrative law and procedure; financial law; informational law. – Private Higher Educational Institution “University of Modern Knowledge”, Sumy State University. – Sumy, 2021.

The author of the dissertation has determined the concept and has revealed the importance of the interaction between forensic institutions and law enforcement agencies; has outlined the purpose, principles and tasks of the interaction between forensic institutions and law enforcement agencies; has clarified the essence and specific features of the activity of forensic institutions and law enforcement agencies as an object of administrative and legal regulation; has determined the concept and has outlined the system of forensic institutions and law enforcement agencies; has revealed the tasks and functions of forensic institutions and law enforcement agencies as subjects of the interaction; has outlined the competence of forensic institutions and law enforcement agencies as subjects of the interaction; has established legal guarantees and limits of legal liability of forensic institutions and law enforcement agencies as subjects of the interaction; has generalized the levels of the interaction between forensic institutions and law enforcement agencies; has clarified the directions of the interaction between forensic institutions and law enforcement agencies; has characterized administrative and legal forms and methods of the interaction between forensic institutions and law enforcement agencies; has determined the areas for improving administrative legislation that regulates the interaction between forensic institutions and law enforcement agencies; has established the ways to optimize the criteria for assessing the effectiveness of the interaction between forensic institutions and law enforcement agencies; has defined the perspectives for improving the coordination of activities of forensic institutions with law enforcement agencies.

Key words: interaction, forensic institutions, law enforcement agencies, legal principles, administrative and legal regulation, administrative and legal status, competence, tasks, functions, legal guarantees, legal liability, administrative forms, methods, international experience, improvement, coordination, organizational principles, administrative legislation.

Підписано до друку 20.08.2021 р.
Формат 60х90/16. Ум. друк. арк. 1,9.
Гарнітура Times.
Тираж 100 пр. Зам. № 213/77.
Віддруковано у видавництві «Ярославна».
40030, м. Суми, вул. Горького, 2.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: серія ДК, № 332
від 09.02.2001 р.

